

Анатолій Загнітко

Донецький національний університет імені Василя Стуса  
Український мовно-інформаційний фонд  
Національної академії наук України  
[a.zagnitko@donnu.edu.ua](mailto:a.zagnitko@donnu.edu.ua)  
<https://orcid.org/0000-0001-7398-6091>

Anatolii Zahnitko

Vasyl' Stus Donetsk National University  
Ukrainian Lingua-Information Fund  
of NAS of Ukraine  
[a.zagnitko@donnu.edu.ua](mailto:a.zagnitko@donnu.edu.ua)  
<https://orcid.org/0000-0001-7398-6091>

## ПРИЙМЕННИКОВІ ОДИНИЦІ З КОМПОНЕНТОМ 'ГЛИБИНА': СТАЛІСТЬ І ДИНАМІКА В ОДНОСИСТЕМНИХ МОВАХ\*

### PREPOSITIONAL UNITS WITH 'ГЛИБИНА' COMPONENT: STABILITY AND DYNAMICS

Досліджуються прийменникові утворення з компонентом '*глибина*' з опертям на статусне тлумачення лексеми '*глибина*' в сучасному граматичному ладі односистемних мов із послдовним встановленням їх функційних закономірностей горизонтального, вертикального та внутрішнього орієнтирів в усталенні прийменникових похідних, у межах яких лексема '*глибина*' різною мірою втрачає власну субстанційність.

Матеріалом аналізу постають прийменникові одиниці з компонентом '*глибина*' в сучасних українській, білоруській, російській і почасти польській мовах з опертям на національно-текстові корпуси та упорядковані цілісні словники прийменників та їх аналогів (української, білоруської, польської й почасти російської мов), що дає змогу встановити спільне та відмінне в реалізації директива-фініша, директива-рецепієнса, директива-орієнтира, дименсива-локатива, дименсива-характеризатора, дименсива-кваліфікатора, дименсива-градуатора та ін., а також особливостей синтезу різної семантики в межах різних прийменниково-похідних утворень.

---

\* Стаття підготовлена за матеріалами виступу на 47-ому засіданні Комісії з граматичної будови слов'янських мов Міжнародного комітету славистів (Белградський університет, філологічний факультет: 12–14.09.2024). Щира подяка колегам, які висловили свої міркування, що сприяли покращенню концептуального тлумачення прийменникових одиниць із компонентом '*глибина*' в односистемних мовах.

*Ключові слова:* односистемні мови, прийменникові одиниці, директив-фініш, директив-рецепієнс, директив-орієнтир, дименсив-локатив, дименсив-характеризатор, дименсив-кваліфікатор, дименсив-градуатор.

Prepositional formations with the component “depth” are studied, based on the status interpretation of the lexeme “depth” in the modern grammatical system of single-system languages, with the consistent establishment of their functional regularities of horizontal, vertical and internal landmarks in the establishment of prepositional derivatives, within which the lexeme «depth» loses its own substantiality to varying degrees.

The material for the analysis is prepositional units with the component “depth” in modern Ukrainian, Belarusian, Russian and partly Polish languages, based on national-text corpora and ordered integral dictionaries of prepositions and their analogues (Ukrainian, Belarusian, Polish and partly Russian languages), which makes it possible to establish common and distinctive features in the implementation of directive-finish, directive-recipient, directive-landmark, dimensional-locative, dimensional-characterizer, dimensional-qualifier, dimensional-grader, etc., as well as the features of the synthesis of different semantics within different prepositional-derived formations.

*Key words:* single-system languages, prepositional units, directive-finish, directive-recipient, directive-landmark, dimensional-locative, dimensional-characterizer, dimensional-qualifier, dimensional-grader.

**0.** У сучасних граматичних студіюваннях прийменникову одиницю розглядають: 1) як службову частину мови (Briskina 2001: 32–40) з функційним призначенням вираження відношень між суб'єктом та об'єктом (Dinsel 2006: 18); 2) як носія власного лексико-граматичного значення (І. Кучеренко), послідовно виявлюваного в дієслівному керуванні, стійких іменниково-прийменникових утвореннях (Д. Фівегер) та ін. Так, зокрема, Д. Фівегер (Viehweger 1977: 198) розглядає прийменник у лексичній системі, пор., наприклад: кваліфікацію двомісних прийменникових одиниць на зразок *zweistellig*, що реалізують відношення між реаліями об'єктивного світу: *So erlebte die Ukraine ab 2004 zweistellige Inflationsraten* (Viehweger 1977: 197). Водночас психолінгвісти стверджують, що більшість із тих, хто засвоює іншу мову, синсемантичні елементи не сприймають як самодостатні (Jakendoff, Landau 1991: 145–169; Schweizer 1985: 18–43). Оскільки для мовця істотним постає не сам предмет як такий, а його сприйняття та інтерпретація денотата в мовленні, то всі мовні елементи в цьому разі підпорядковані відповідному завданню.

Особливий статус у прийменниковій системі належить тим утворенням, які постійно розширюють її склад, підтверджуючи тим самим її відкритість, усталені тенденції її поповнення. Сукупно вони репрезентують частотне навантаження в цих процесах низки лексем тих чи тих категорійних класів — субстантивів, прислівників і под., з-поміж яких вирізняються окремі активно виявлювані в похідних утвореннях локативні іменники, зокрема з компонентом ‘глибина’ шляхом видозміни внутрішньої семантики. Останнє постає помітним через відповідний ступінь відбиття у прийменниковій системі сталості й динаміки загалом і в окремих прийменникових одиницях із компонентом ‘глибина’ зокрема, а також — у вимірах

репрезентативності такої сталості, формуванні в ній певних точок категорійної зміни, що й засвідчують актуальність дослідження.

Метою студіювання є встановлення ступеня поширення новітніх прийменникових одиниць із компонентом 'глибина' в односистемних мовах — українській, білоруській та українській із визначенням закономірностей видозміни лексичної семантики компонента 'глибина', синтагмального закріплення та ступеня граматизації похідних прийменникових утворень із цим компонентом.

Заявлена мета визначає необхідність вирішення низки завдань, з-поміж яких значущими постають: 1) з'ясування ємності множини прийменникових одиниць із компонентом 'глибина' в односистемних мовах — українській, білоруській та українській; 2) вияв динаміки поглядів на іменникову лексему 'глибина' в низці подібних із визначенням напрямів видозміни її семантичного ядра; 3) покваліфікування напрямів синтагмального розширення прийменникових похідних із компонентом 'глибина' в односистемних мовах із характеристикою їх частотності, фразеологізації окремих із них та простеженні відмінностей прийменниковотвірного потенціалу іменникової лексики 'глибина' в розглядуваних мовах.

Новизна дослідження визначається: 1) обґрунтуванням новітніх тенденцій видозміни в структурі іменникової лексики 'глибина' через її входження до аналітичного прийменникового утворення, що зумовлені розширенням її сполучувальних інтенцій, модифікацією ліво- та правобічної валентності, а також статусним навантаженням прийменникових похідних у вираженні вертикального та горизонтального просторів із різним ступенем конкретизування, 2) покваліфікуванням парадигмального простору новітніх прийменникових одиниць із іменниковим компонентом 'глибина' в односистемних мовах.

1. Для відображення диспозиції предметів у фізичному світі мова кодує елементи просторових відносин, формуючи складну мережу локацій, у яких відповідні точки в момент комунікації адекватно актуалізовані. У семантиці низки лексичних одиниць на зразок: 1) іменників *висота, глибина, далина, ширина* — актуалізовані обмежений і/чи необмежений простір; 2) дієслів *бігти, йти, відходити, входити, заходити, обходити, підійти, приходити* — репрезентований рух об'єкта; 3) прикметників *високий, глибокий, довгий, низький, приземкуватий* — реалізована просторова ознака; 4) прислівників *високо, глибоко, далеко, низько, ліворуч, праворуч, тут, там* наявні вказівки на певний простір, відображена активна взаємодія номінативного й дейктичного компонентів (Загнітко 2021: 172), які постають визначальними компонентами їх просторових концептів (Schweizer 1985: 18–43). Дейктичний компонент, вужче — хронотопічний як вказівка на просторову локалізацію, простежуваний, наприклад, у лексикографічних моделях через гіпертекстовий, пор.: *висота* — '2. Простір, що знаходиться на великій відстані від поверхні до низу; 3. Місце, простір, які

віддалені від чого-небудь або знаходяться всередині чогось' (СУМ 11<sub>/2</sub>: 82); біл. *вышыня* — '2. **Прастора** і адлегласць ад якога-н. пункта або зямлі ўверх' (Тлумачальны 2022); рос. *высота* — '5. Возвышенное **место**; холм, возвышенность' (Ефремова 1996; Апресян 2014: 598–601) або ж перехресний: *далина* — 'Те саме, що *даль*' (СУМ 11<sub>/2</sub>: 209); біл. *далечыня* і *далячынь* — 'Тое, што і *даль*' (Тлумачальны 2022); рос. лексема *далина* зафіксована лише в окремих перекладних лексикографічних виданнях ХІХ ст. (Павловский 1888: 102; Русско-французский 1836: 567), словнику В. Даля (1989-1: 414) принципи тлумачення. У першому випадку регулярно є наявність у правобічній частині статті гіпероніма, а в другому — гіпоніма. Інноваційним є підхід, застосований в активному словнику російської мови, де поєднано граматичний опис із лексикографічним тлумаченням (Активный 2014: 598–601). Лексикографічний опис повноцінно відображає асоціативно-вербальну мережу мовця з належним статусом регулярних семантичних відносин і синтаксичних зв'язків. Іменник '*глубина*' охоплює: 1) 'расстояние по вертикали вниз от верхнего края объекта до его дна': *глубина бассейна*; 2) 'расстояние по вертикали вниз от земной поверхности до уровня, где расположен объект, как характеристика этого объекта': *глубина залежи*; *глубина погружения*; 3) 'расстояние по горизонтали от внешнего края объекта внутрь до его противоположного края': *глубина ниши*; 4) 'расстояние по вертикали вниз от земной поверхности': *Работы ведутся на глубине 100 метров*; 5) 'большое расстояние вниз по вертикали от поверхности водоема, или пространство, там расположенное': *работать на глубине*, *океанские глубины*; 6) 'часть пространственного объекта, наиболее удаленная по горизонтали от входа в него': *в глубине сада <кабинета>*; 7) *перен.* 'богатое и не сразу постигаемое содержание объекта': *глубины гуманитарного знания*; 8) *перен.* 'степень или величина': *глубина его чувства*, *глубина ее натуры*.

Заявлені гіперонімічний і перехресний принципи тлумачення виявлювані в різних ступенях навантаження асоціацій за суміжністю, тотожністю та ін. Прийменники виражають просторові відносини з різним силовим навантаженням наголошуваних асоціацій тотожності: *біля* — '1. Уживається як рівнозначне *прийм. на, при*'; 'Уживається у *знач. прийм. над, коло*'; 'із сл. ходити'; 'Уживається у *знач. прийм. коло, за*'; '2. Уживається у *знач. прийм. близько, коло*' (СУМ 11<sub>/1</sub>: 185); біл. *каля* — '2. Разм. Уживаецца пры абазначэнні аб'екта, у дачыненні да якога адбываецца дзеянне, на які накіравана дзеянне' (Тлумачальны 2022); рос. *около* — '1. *с род. пад.* Употр. со значениями: 1) возле или вблизи кого-либо, чего-либо (Ефремова 1996); суміжності: *поруч з* — '<.><sup>1</sup> суміжність кого-, чого-небудь з кимсь, чимсь' (СУМ 11<sub>/1</sub>: 185); біл. *побач з* ('*прыназоўнік: з Р.* Блізка каля каго-, чаго-небудзь, поруч з кім-, чым-небудзь'); рос. *рядом с* ('1. *с твор. пад.* Употр. при указании на: 1) лицо или предмет, в непосредственной близости от которого

<sup>1</sup> Знак <.> використаний на позначення пропуску частин тексту.

го знаходиться хто-либo, що-либo; вблизи от кого-либo, чeгo-либo' (Ефремова 1996) та ін.

Загалом лексичне значення прийменникових одиниць охоплює просторові, часові та інші відношення, пор.: *біля* (з род. в.), *коло* (з род. в.), *поряд* (з оруд. в. та прийм. з або з род. в. без прийм.), *поруч* (з оруд. в. та прийм. з або з род. в. без прийм.); *біл. каля* (з род. в.), *круг* (з род. в. («устар. і абл.» (Шуба 1993)), *побач* («у знач. прыназ. — з Р.» (Шуба 1993)); рос. *возле* (з род. в.) (Ефремова 1996), *около* (з род. в.) (Ефремова 1996), *рядом* (со) (Ефремова 1996); нім. *in* (P+NP (Wörterbuch 2025)), *an* P+65NP (Wörterbuch 2025)), *auf* P+NP (Wörterbuch 2025)), *über* P+NP (Wörterbuch 2025)), *unter* P+NP (Wörterbuch 2025)), *neben* P+NP (Wörterbuch 2025)), *hinter* P+NP (Wörterbuch 2025)), *vor* P+NP (Wörterbuch 2025)), *zwischen* P+NP (Wörterbuch 2025)), *aus* P+NP (Wörterbuch 2025)), *von* P+NP (Wörterbuch 2025)), *bei* P+NP (Wörterbuch 2025)), *nach* P+NP (Wörterbuch 2025)), *zu* P+NP (Wörterbuch 2025))<sup>2</sup> — просторові; *відповідно до*, *згідно з*, *залежно від*, *виходячи з*, *у світлі*, *у дусі*, *у розрізі*; *біл. наводле* («з Р.» (Шуба 1993)), *у залежнасті ад* (Шуба 1993), *на аснове* (пор.: у правій тлумачній частині статті слова «ад-дзел»: 2. *Адна з частак, на якія падзяляецца што-н.* [што-небудзь — А. 3.] *цэлае на аснове пэўных прыкмет...* (Тлумачальны 2025)), *у аднаведносці з* (Шуба 1993), *нягледзячы на* (Шуба 1993), *у раздзеле* (Тлумачальны 2025); рос. *согласно* («с дат. пад.» (Ефремова 1996), *в зависимости от* (Всеволодова 2018: 405), *исходя из* («с род. пад.» (Ефремова 1996)), *в свете* («с род. пад.» (Ефремова 1996)), *в духе* («с род. пад.» (Ефремова 1996)), *в разрезе* (Ефремова 1996)); нім. *gemäß* («P + NP: **gemäß** den Bestimmungen» (Wörterbuch 2025)), *abhängig von* (**Abhängig von** der Anzahl an geforderten (Wörterbuch 2025)), *basierend auf* (**basierend auf** dem Deutschen Referenzkorpus (Wörterbuch 2025)), *im Lichte von* (*Der EDSB empfiehlt dennoch, im Lichte von Artikel 19 über das Sitzabkommen die Wahl des Sitzes* (приклад із «Deepl: Wörterbuch» <<https://www.linguee.de/deutsch-englisch/uebersetzung/im+lichte+von.html>> 15.02.2025)), *im Geiste von* (*und Entschlossenheit im Geiste von Freiheit* (Wörterbuch 2025)), *im Abschnitt* («P + NP (Wörterbuch 2025)) — відповідності; *для*, *з метою*, *на предмет*, *зادля*, *заради*, *ради*, *в ім'я*; *біл. для* (Слоўнік 2025), *з мэтай* (Шуба 1993), *дзеля* («з Р.» (Шуба 1993)), *у імя* («з Р.» (Шуба 1993)); нім. *für* («P + NP: **für** unsere Kinder» (Wörterbuch 2025)), *zum Zweck* (*eindeutig eine Verwendung zum Zweck der Konnexion* (Wörterbuch

<sup>2</sup> У наведених прийменниках німецької мови зазначено лише ієрархічно вершинний варіант сполучуваності з іменною групою, оскільки в окремих із таких одиниць може бути дві й більше моделей, кожна з яких передає одне, два й більше значень: *nach* (P+NP: *nach dem Essen*, *nach kurzer Beratung*, *nach Ablauf der Frist* (темпоральна семантика); P+NP ohne Artikel: *nach Aussage des Angeklagten*, *zwei Tage nach Weihnachten* (темпоральна семантика); P+ProNP: *nach mir*, *nach ihm* (об'єктно-суб'єктна семантика поєднувана з темпоральною з урахуванням похідності таких утворень); P+Adverbphrase: *nach oben*, *nach links*; Pronominaladverb: *da nach*, *nacheinander*, *wo nach* (просторова семантика) (Wörterbuch 2025)). У прийменника, наприклад, *zu* модель: «*ZU* P+NP» реалізує просторово-об'єктне й темпоральне значення (Wörterbuch 2025).

2025)), *um des Willens willen* (**um des willens willen** — *auch wenn es für den vorwand des überlebens ist, eine kraft aus der natur oder etwas anderem moduliert hinweg über* (приклад із «Deepl: Wörterbuch» <<https://www.linguee.de/deutsch-englisch/uebersetzung/im+lichte+von.html>> 15.02.2025)), *im Namen von* (**im Namen von unseres Glücks**) (Wörterbuch 2025))) — цільові і под. Істотним є той факт, що, наприклад, німецькі прийменники *auf* ‘на’, *an* ‘на, у’ у сполуках *klettern auf den Baum* ‘лізти на дерево’, *liegen an Strand* ‘лежати на пляжі’ реалізують первинну субстанційну просторову семантику, а в сполуках *warten auf den Freund* ‘чекати на друга’, *reich an Bodenschätzen* ‘багатий на корисні копалини’ уже втрачають її, реалізуючи об’єктні відносини, а причиною такої зміни постають інноваційні ліво- (*klettern* ← **auf** ↔ *warten* ← **auf** і *liegen* ← **an** ↔ *reich* ← **an**) та правобічна (**auf** → *den Baum* ↔ **auf** → *den Freund* і **an** → *Strand* ↔ **an** → *Bodenschätzen*) валентності.

2. У лексикографічних практиках слово ‘глибина’ потрактовують: 1) як відстань (‘1. Відстань зверху вниз від поверхні, краю чого-небудь’) — *вертикальний вимір*; 2) як простір (‘2. Простір, що знаходиться на великій відстані від поверхні’) — *вертикальний вимір*; 3) як протяжність (‘3. чого. Місце, простір, які віддалені від чого-небудь або знаходяться всередині чогось’) — *горизонтальний вимір*; 4) як основа, підґрунтя (‘4. *перен.* Те, що є внутрішньою сферою чого-небудь, у чому зосереджена основа, сутність чого-небудь’); 5) як вагомість, важливість (‘5. *тільки одн., перен.* Значущість, змістовність чого-небудь’) (за СУМ 11<sub>2</sub>: 82; пор. також Активний 2014: 598–601; Ефремова 1996; Тлумачальні 2022), з-поміж яких два останні (4 і 5; 7 і 8 — Активний 2014: 601) є переносними значеннями, що сформувалися на ґрунті видозміни ліво- та правобічної валентностей: *І вона заховала сю любов у глибину своєї душі, бо з глибин душі вона зродилася* (Опільський 1994<sub>1</sub>: 47); *Книги — морська глибина, Хто в них пірне аж до дна, Той, хоч труду мав досить* (Франко 1976<sub>2</sub>: 76); *От них исходил ток смутной враждебности, я был для них чужим, и как они тяготили меня, так и я тяготил их; и конечно же в глубине души они были бы рады, если б я оставил их в своем кругу* (Волос 2001: 101)<sup>3</sup>. У таких і подібних конструкціях іменник ‘глибина’ втрачає субстанційно-локативну семантику та набуває предикатної, а конструкція поступово фразеологізується, що відбивається у відповідному лексикографічному потрактуванні. Як тільки постпозицію лексеми ‘глибина’ заступає іменник несубстанційної семантики на зразок *думка, душа, розум, совість*, конструкція через метафоризацію набуває квазіпросторової семантики: *Вадим стріляє далеко краще за мене, і десь у глибині душі він, безперечно, має мене за партача* (Антоненко-Давидович 1991-1: 87); *Вчений говорить цілком серйозно, лише десь*

<sup>3</sup> Усі приклади почерпнуті з «Национального корпуса русского языка» (<<https://ruscorpora.ru>> 15.02.2025), «Нацыянальнага корпуса беларускай мовы» (Беларускі N-корпус) (<<https://bnkorporus.info/>> 15.02.2025)

у глибині його очей мерехтять веселі іскорки (Бердник 1962: 56). Попри метафоризацію, потрібно констатувати, що в конструкції ‘у глибині душі’ зберігається директивна семантика, тому постпозиційний компонент є директивом-фінішем психолого-ментального простору, пор. також біл. *Мірык глядзеў на всет вачыма, якія ў адначасе кантралявалі вонкавыя з’явы і ўглядаліся у глыбіні ўласнай прыгнечанай душы* (А. Глобус)<sup>4</sup>. Стійкість таких і подібних метафоризованих конструкцій квазіпросторової семантики підтверджувана їх частотністю у відповідних текстових корпусах: *у глибині душі* — 1523 (за ГРАК<sup>5</sup>), 184 (за УНЛК), але *у глибину душі* — 11 (за ГРАК), 4 (за УНЛК); *у глибині серця* — 66 (за ГРАК), 43 (за УНЛК), *у глибині мого серця* — 4 (за ГРАК), 0 (за УНЛК), *у глибину серця* — 3 (за ГРАК), 4 (за УНЛК).

До сталої величини іменника ‘глибина’ потрібно віднести перші три значення, що, поза всяким сумнівом, вимагають зазвичай уточнення й конкретизування, а до змінної — четверте й п’яте (7 і 8 = в активному словнику російської мови), які постійно зазнають розширювальної динаміки, охоплюючи в синтагмальних моделях нові й нові шари лексики та витворюючи інноваційні семантичні варіанти, пор., наприклад, ємність прийменника *на*, у якому змінна величина в десятки разів більша, ніж стала (Загнітко 2021: 172–178), біл. *на* — лише три значення належать до сталої, а сім — до змінної (Тлумачальны 2022)), а в рос. *на* чотири значення є складниками сталої величини, а вісімнадцять — складниками змінної (Активный 2014: 598–601; Ефремова 1996). Для М. Конюшкевич, яка розмежовує *на*<sup>1</sup> і *на*<sup>2</sup> на підставі відповідних особливостей керування, де *на*<sup>1</sup> з вирізненими 77 значеннями — це керування знахідним, а *на*<sup>2</sup> зі встановленими 32 значеннями — керування місцевим (без урахування інтерпозиційного статусу *на*), а також інноваційних похідних на зразок *на абарону*, *на адводзе*, *на аблоні*, *на абломках*, *на абшарах ад (чаго) да (чаго)*<sup>6</sup>, водночас стала величина поширена лише на 19 одиниць та їхні значення: 5 — *на*<sup>1</sup>; 17 — *на*<sup>2</sup>, що становить 20%.

У межах третього тлумачення (маються на увазі потрактування в академічних словниках української мови (Словник: в 11-ти т і Словник: В 20-ти т.) в іменника *глибина* потрактована субстанційно-локативна семантика ‘місця,

<sup>4</sup> Приклад зі словника білоруських прийменників (Канюшкевич 2008/1: 138).

<sup>5</sup> У дослідженні використані усталені скорочення на позначення відомих текстових корпусів: ГРАК — Генеральний регіонально анотований корпус української мови (<<https://uacorpus.org/>> 15.02.2025); УНЛК — Український національний лінгвістичний корпус (Український мовно-інформаційний фонд НАН України <[https://svc.ulif.org.ua/UNLC/virt\\_unlc\\_4.5/](https://svc.ulif.org.ua/UNLC/virt_unlc_4.5/)> 15.02.2025).

<sup>6</sup> Загалом 438 одиниць (подібна кількість із різними похибками засвідчена в українській (Словник 2007), російській (Ефремова 2025) та польській (Lachur 2019–2022) мовах). Відмінність лише в тому, що М. Конюшкевич кожне значення виокремлює як прийменникову лексему, а в інших дослідженнях (українських, російських, польських) здебільшого вони розглядаються в межах однієї статті, прийменникові ж аналоги (еквіваленти, аналоги) відповідно до форм вираження мають потрактування в межах окремої статті.

простору, які віддалені від чого-небудь або знаходяться всередині чогось' (у *глибині лісу* ← відносно чого, у *глибині кущів* ← відносно чого (пор. також: Активний 2014-2: 599)) та визначено власне предикатний відтінок — 'досить віддалений час': *Десь у глибині часу палала його домівка, а він, задихаючись, біг світ за очі* (Шкляр 2014: 157), пор.: у *глибині віків*, у *глибині століть*, у *глибині епохи*; біл. у *глыбіні вякоў* (Слоўнік 2025), у *глыбіні стагоддзяў* (Тлумачальны 2025), у *глыбіню эпохі*, (Канюшкевіч 2010) рос. в *глубине веков*, в *глубине столетий*, в *глубине эпохи* і под. Окремі з таких похідних утворень у низці лексикографічних практик відносять до фразеологізованих або ж таких, що є стійкими (↔ цілісними), пор., наприклад: кваліфікацію біл. у *глыбіні стагоддзяў* (Тлумачальны 2022); рос. в *глубине веков*, из *глубины веков* (Ожегов, Шведова 2024). Власне, будь-яка метафоризація сигналізує про початковий етап усталення цілісності сполуки слів, але в цьому разі метафора ґрунтована на вертикальній часовій віддаленості, що відносно корелятивна з простором (↔ часопростір). У похідній прийменниковій одиниці «у *глибині*» компонент «*глибини*» відображає відносну і/чи повну віддаленість, яка не конкретизована квантитативами ані в горизонтальному, ані у вертикальному векторах: у *глибині океану* та \*у *глибині океану* на 2 км — вертикальний вектор; у *глибині лісу* та \*у *глибині лісу* від 20 до 20 метрів, а в когнітивному вимірі така просторова віддаленість постає віртуально узагальненою.

Перше зафіксоване у словнику значення (за СУМ 11-2: 82; пор. також Активний 2014: 598–601; Ефремова 1996; Тлумачальны 2022) внутрішньо містить кваліфікацію вертикальної протяжності простору за вектором 'зверху донизу': *Ми спустилися в просторі підвальне приміщення, розташоване на глибині щонайменше десяти метрів під поверхнею* (Авраменко, Авраменко 2004: 122); *В одному колодязі на глибині 70 метрів бурильники навечно поховали свердло і воно собою перекрило шлях до води.* (Перець. 1955. № 6), біл. *Пад зямлёю, у вечнай мерзлаце, на глыбіні 16 метраў. Там стаіць вечная цішыня, пануе холад* (Скрыган 2025); рос. *Женщина провела 500 дней в пещере на глубине 70 метров, установив мировой рекорд* (Фокус. 2023.14.04), де лексемі 'глибина', біл. 'глыбіня', рос. 'глубина' властивий підпорядкований статус у межах аналітичної прийменникової одиниці з уточнювальними квантитативами '*щонайменше десяти метрів*', '*70 метрів*', біл. '*16 метраў*', рос. '*70 метров*' та є дименсивом-локативом щодо локуму відліку, кінцевої його точки.

У межах другого значення (за СУМ 11-2: 82; пор. також Активний 2014: 598–601; Ефремова 1996; Тлумачальны 2022) статусної граматизації зазнають конструкції з лексемою '*глибина*' із залежним правобічним компонентом — субстантивом ( $\text{PrepN}_{\text{loc}}\text{N}_{\text{gen}}$ ) на позначення певного простору як субстанції, що найповніше виявляє їх номінативну функцію: *І ось дужий досі організм, іноді саме в розквіті сил, раптом, мов підтята в корінні рослина, — підтята нишком, крадькома, десь у глибині ґрунту, — починає занепадати, в'янути, всихати* (Антоненко-Давидович 1963: 75); *Вікно-стеля*

над ними одчинене, і видно **у глибині** неба синюватий попіл важких дощових хмар (Винниченко 2000: 123); біл. *Бедны Нептун фтрымае такую да-ніну, што яму давядзеца ўцякаць у самыя глыбіні Атлантыкі* (У. Караткевич)<sup>7</sup>; рос. *Для спасения находившихся в глубине океана осталось семь часов* (Ефремов 2025). У цьому разі '**у глибині**', біл. '**у глыбіні**', рос. '**в глубине**' позначає вертикальний вимір ( $\leftrightarrow$  **униз**) простору, а елементи на зразок *самий, такий*; біл. *самая, такая*; рос. *самая, такая* є скалярами-конкретизаторами.

В окремих моделях прийменникові одиниці **до глибини, у глибині, у глибину, на глибину до** розширюють синтаксемотвірний статус через активну правобічну валентність, заповнювану одно- або двоелементними конструктами *від, до або від ... до*, де в межах конструкції **на глибину** квантитатив (кількість одиниць) **від**  $N_{\text{gen}}$  реалізована просторова семантика з наголошенням директива-дименсива щодо локуму обчислення; біл. **на глыбіню ... ад ...**; рос. **на глубину ... от ...: на глубину 10 м метрів від рівня моря, біл. на глыбіню 25 м ад чырвонай лінії; рос. на глубину 45 м от уровня верхнего слоя почвы**, а прийменникові одиниці **на глибину** квантитатив (кількість одиниць) **від**  $N_{\text{gen}}$  **до** квантитатив (кількість одиниць)  $N_{\text{gen}}$  — формують просторові синтаксеми з актуалізацією директива-приблизного дименсива з деталізованими нижньою та верхньою межами: *Зондували радіохвилями Місяць в той же час і радіофізики <...>. Їм пощастило його промацати на глибину від 5 сантиметрів до 40 метрів* (Білкун 1978: 35); біл. *Пляцоўка дыяметрам каля 7 м абкружана амаль з усіх бакоў ровам, які ніжэй за яе на глыбіню ад 0,5 да 1,2 м* (Конюшкевич 2010<sub>2</sub>: 122).

Істотним є те, що в конструкційних утвореннях на позначення вертикального виміру на зразок **у глибину на** квантитатив (кількість одиниць)  $N_{\text{gen}}$ , **на глибину до** квантитатив (кількість одиниць)  $N_{\text{gen}}$ ; біл. **у глыбіню да, на глыбіню да**; рос. **в глубину до, в глубину на** (*Коріння верби проникає у глибину на 2,5 — 3 м, досягає водоносних горизонтів і ніби відкупорює їх, відкриває шлях джерел на поверхню землі* (Вакулук 2000); *Ударні хвилі проникають на глибину до 35 міліметрів та покращують притік крові до уражених ділянок, насичують тканини киснем* (Zachid.net.2017.24.07)) ядерною є просторова семантика з орієнтовним дименсивом із фіксованою нижньою межею та комунікативним відображенням фінальності, а в утвореннях на кшталт **у глибині на** квантитатив (кількість одиниць)  $N_{\text{gen}}$ ; біл. **у глыбіню да** квантитатив; рос. **в глубину на** квантитатив реалізована просторова семантика з регламентованим дименсивом із визначеною нижньою межею й комунікативною настановою результативності. До цього потрібно додати, що в сучасних корпусах текстів досить невисокою є частотність аналізованих утворень: **у глибину на** –12 (за ГРАК), 0 (за УНЛК),

<sup>7</sup> Приклад узято із «Нацыянальны корпус беларускай мовы» (Беларускі N-корпус). <<https://bnkorporus.info/>> 10.02.2025.

на глибину до — 300 і 117; у глибині на —7 і 0; біл. у глыбіню да — 8 (БН-к)<sup>8</sup>, на глыбіню да — 4 (БН-к); у глыбіню на— 4 (БН-к); рос. в глубину на— 41 (НКРЯ), в глубину до — 18 (НКРЯ). До того ж їх уживання обмежуване відповідними дискурсивними практиками: науково-технічними, художньо-белетристичними, почасти — публіцистичними.

Аналізовані моделі у своїх функційних виявах охоплюють позначення горизонтально-просторового вектора — директива простору: у глибині острова (саду, долини) → у (самій) глибині острова (саду, долини), у глибині алеї → у (самій) глибині алеї; біл. у глыбіні вострава → у (самай) глыбіні вострава, , у глыбіні алеї → у (самай) глыбіні алеї; рос. в глубине острова → в (самой) глубине острова, , в глубине аллеи → в (самой) глубине аллеи. Намацав каменюку. Вужем за куці. А у глибині острова вже гілки тріщать (Дашвар 2025); Якби ті вуста я взяла на долоню й сховалась десь у глибині саду, то не боялася б поцілувати (Винничук 1992: 142); Десь у глибині саду співав соловей і підспівували йому такі пташині голоси, яких Петро ніколи й не чув (Дара Корній 2024: 47); У глибині долини, там, де закінчувалося полотно залізниці, височів величезний ангар, проте без бокових стін (Владко1975: 102); Раптом у глибині алеї почувлися веселі вигуки (Білий 2014: 98); У глыбіні вострава ўзвышаўся старажытны храм, схаваны ад вачэй марэплаўцаў. (Пракоф'еў1988: 98); У глыбіні алеї стаяла стара лаўка, абсыпаная восеньскім лісцем (Роднае слова, 2020. №12: 47); В глубине острова стоит старая полярная станция (Ефремов 2025: 402); В глубине аллеи горел фонарь, освещающий путь одинокой фигуре (Ефремов 2025: 154). У таких конструкціях субстанційна семантика лексеми 'глибина' зазнає модифікації через набуття статусу підпорядкування, а основним носієм значення постає правобічний лінеарно-контактний постпозитивний валентнозумовлений компонент: острова, континенту, материка, саду; біл. вострава, кантынента, мацярыка; рос. острова, континента, материка. Для просторово-вертикального ж вектора функційно значущим є значення 'відстань вниз від певної верхньої точки до нижчої і/чи найнижчої точки' (↔ перпендикуляр до поверхні), тому правобічну позицію у таких прийменникових одиницях із компонентом 'глибина' займають слова із загальною семантикою 'вертикальної вимірюваності': у глибині води, у глибині землі, у глибині океану; біл. у глыбіні вады, у глыбіні зямлі, у глыбіні акіяна; рос. в глубине воды, в глубине земли, в глубине океана, в яких постпозитивний компонент  $N_{gen}$  позначає охоплення вертикальності, а для горизонтального вимірювання — у постпозиції регулярними є іменники, котрим властивий горизонт глибини: у глибині лісу, у глибині церкви, у глибині собору, у глибині села, у глибині міста; біл. у глыбіні лесу, у глыбіні сабора, у глыбіні сяла, у глыбіні горада, рос. в глубине леса, в глубине собора, в глубине села, в глубине города.

<sup>8</sup> У дослідженні використані скорочення на позначення корпусів: «Нацыянальны корпус беларускай мовы» (Беларускі N-корпус).— БН-к; «Национального корпуса русского языка» — НКРЯ.

Окремо в межах другого словниково засвідченого значення (за СУМ 11-2: 82; пор. також Активный 2014: 598–601; Ефремова 1996; Глумачальны 2022) постають конструкції з лексемою ‘глибина’ із залежним правобічним компонентом — субстантивом ( $\text{PrepN}_{\text{loc}}\text{N}_{\text{gen}}$ ) на позначення об’ємності простору, тобто всередині  $\rightarrow$  у межах чого-небудь / у внутрішній частині чого-небудь: *У глибині споруди, серед сферичної зали, вони знайшли багато різних автоматів, приладів, зразків виробів і коробок із плівками та барабанами* (Бердник 1962: 78); *У глибині зали біля заграбованого вікна копошилося чотири потвори, шарпали грати і скавуліли з розпачу* (Винничук 1992: 152); біл. *Сонечнае святло ледзь дасягала калідораў у глыбіні будынка* (Роднае слова, 2020.№12: 27); *Святло паступова змянялася, калі мы заходзілі ў глыбіню залы*. (Новы Час.2021.15.10); рос. *Мы спрятались в глубине дома, чтобы не заметили прохожие* (Сельская жизнь.2018.15.05); *Она села в глубину зала, чтобы лучше видит сцену* (Сельская жизнь.2017.15.05).

Директив-фініш, реалізований в аналітично-прийменниковій одиниці  $\text{PrepN}_{\text{ac}}\text{N}_{\text{gen}}$ , охоплює семантику: 1) власне-простору ( $\rightarrow$  напрямом руху в реальному тривимірному просторі): *у глибину острова  $\rightarrow$  у (саму) глибину острова*, *у глибину земель  $\rightarrow$  у (саму) глибину земель*; біл. *у глыбіню зямель  $\rightarrow$  у (самую) глыбіню зямель*, *у глыбіню лесу  $\rightarrow$  у (самую) глыбіню лесу*; рос. *в глубину острова  $\rightarrow$  в (самую) глубину острова*, *в глубину земель  $\rightarrow$  в (самую) глубину земель*, пор.: *А старшина Шкворінь тим часом доповів комбригу, що від кам’яниці, де засіли гітлерівці, тягнеться широка просіка у глибину лісу* (Доломан 1989: 98); *Казакі йшли паперадзе і пры першым залпе кінуліся назад, пяхота ж вагалася, ці ісці у глыбіню лесу* (Тарасаў 2025); *Климов прекратил бег на месте, повернулся и пошел. Кошка подумала и тоже пошла в глубину леса* (Токарева 1997: 104); 2) абстрактного (метафоричного) простору, що відбувається через семантичне розширення просторової конструкції на часову площину: *у глибину віків*, *у глибину історії  $\rightarrow$  у (саму) глибину віків*, *у (саму) глибину історії*; біл. *у глыбіню вяков*, *у глыбіню гісторыі  $\rightarrow$  у (самую) глыбіню вяков*, *у (самую) глыбіню гісторыі*; рос. *в глубину веков*, *в глубину истории  $\rightarrow$  в (самую) глубину веков*, *в глубину (самую) истории*: *Не спав тільки пан Каправка, останній романтик борні і за сумісництвом отаман козацької сотні адмін одиниці «Козацька Корчма» Східного району Північно-Західного регіону, сидючи самотньо на веранді Духовного центру «Інтернет-кафе «Корчма», та вдивляючись у глибину віків і просторів, що спочивали під хисткою габою весняної ночі* (Тарасюк 2008: 96); *Народная мудрасць, назапашаная ў глыбіні вякоў, жыве ў прыказках і прымаўка*. (Новы Час.2021.18.10); *История этого поселения уходит в глубину веков — ещё в эпоху бронзы* (Смена.2023.№1904); 3) психолого-ментального простору: *у глибину душі  $\rightarrow$  у (саму) глибину душі*, *у глибину розуму  $\rightarrow$  у (саму) глибину розуму*, *у глибину совісті  $\rightarrow$  у (саму) глибину совісті*; біл. *у глыбіню душы  $\rightarrow$  у (самую) глыбіню душы*, *у глыбіню розуму  $\rightarrow$  у (самую) глыбіню розуму*,

*у глыбіню сумлення → у (самую) глыбіню сумлення; рос. в глубину души → в (самую) глубину души, в глубину разума → в (самую) глубину разума, в глубину совести → в (самую) глубину совести; Мені здається, що заглядає (Валя — А. З.) у глибину душі, де припишкля і сидить моя брехня (Талан 2013: 102); Не ведаю, ці ўматаўся ў глыбіню маёй душы забайца, але знаю, што я быў ахвярою без віны, а не забойцам (Ц. Тадараў)<sup>9</sup>; Какая-то иголочка в самой глубине души покалывала председателя (Булгаков 1989: 98).*

Очевидно, і третє словникове значення вимагає конкретизації з вирізнєнням окремих відтінків: а) протяжності від передньої і/чи зовнішньої частини всередину до граничної і/чи до певної точки; б) одного з компонентів тривимірного простору, що створює об'ємність, перспективу (малярство, скульптура, архітектура і т. ін.) та в) простору без констатованої межі (*Бакалійна крамниця у глибині сцени, але трохи ліворуч, недалеко від лаштунків* (Йонеско 2025) — протяжність (дименсив-локатив)); *Дві лінії похилених кінських ший у глибині картини не видалися йому зараз монотонними і не збіднювали картини* (Україна молода.2019.12.04) — перспектива (дименсив-локатив) ↔ перцептивна глибина); (*Селянський син — і раптом такі потреби, заміри! — здвигнув Попов плечима. — Покликання. — Хто знає де, у глибині провінції, де безкультур'я, дикість, суцільне нещастя?.. — Мій дід читати вміє. Та й батько вміє* (Шевчук 2019: 212) — простір без межі (дименсив-локатив)); біл. *Увесь час спектакля хор знаходзіўся ў глыбіні сцэны, выконваючы сваю партыю* (Новы Час.2021.18.10); *Мастак выкарыстаў цёмныя колеры, каб падкрэсліць у глыбіні карціны таямнічы лес* (Роднае слова, 2020.№12: 54); *Впечатляли несколько фрагментов картины в глубине сцены* (Комсомольская правда.2007.12.04); *Ён доўга ўзіраўся ў глыбіню лесу, спрабуючы разгледзець, што там знаходзіцца* (Новы Час.2021.28.10); рос. *Актёры вышли на авансцену, оставив танцоров в глубине сцены* (Смена.2023.№1904); *В губине статуи виднелись несколько неровных линий* (Известия.2012.11.07); *Городок в глубине провинции* (Известия.2009.11.07).

На окрему увагу заслуговують аналітичні приємникові одиниці з лексемою 'глибина', де кінцевим правобічним елементом є немотивований або мотивований приємник із простоворою семантикою: *у глибині від, у глибині ліворуч, у глибині праворуч* (семантика локатива), біл. *у глыбіні ад, у глыбіні злева, у глыбіні справа*; рос. *в глубине от, в глубине слева, в глубине справа. У глубині від* алеї нещодавно реставрували маленький сторожовий будиночок (Україна молода.2017.12.10); біл. *У глыбіні ад вулицы знаходзіўся галоўны драўляны жылы дом на падмурку, з ганкам на слупах* (З інтернету)<sup>10</sup>; рос. *В глубине от забора сделали новенькую качель* (Комсомольская правда.2021.15.05).

<sup>9</sup> Приклад узятो із Беларускі N-корпус. <<https://bnkorporus.info/>> 10.02.2025.

<sup>10</sup> Приклад зі словника білоруських приємників (Канюшкевіч 2008-1: 167).

Продуктивною є група прийменникових одиниць із лексемою ‘глибина’, в яких активно вживаються маркери на позначення вимірюваності горизонтального і/чи вертикального векторів кількості відповідних одиниць: *у глибину до кількох одиниць* Ngen і/чи *кількість одиниць у глибину/у глибині*, біл. *у глыбіню да колькіх адзінак і/чи колькі адзінак у глыбіню/у глыбіні*; рос. *в глубину до нескольких единиц і/чи количество единиц в глубину/в глубине*: Занурення нового апарата *у гибину до 25 метрів* може спричинити зміну тиску в його запасних балонах (Наука і суспільство.2017.5/6); Недалеко від берега у морі *20 метрів у глибину* знайшли затонулий під час Другої світової війни саморобний човен (Україна молода.2011.12); біл. *Зараз гаворка вядзеца пра некалькі дзясяткаў кіламетраў уздоўж мяжы і двесце метраў у глыбіню польскай тэрыторыі. У некаторых месцах яна будзе заходзіць у глыбіню да двух кіламетраў прастора, што звязана з прысутнасцю кантрабандыстаў, якія дзейнічаюць пераважна ў лясных масівах* (Польскі 2025); Цікава робіць запаси на зіму хамяк. *Яго сховішча — падземная кватэра са шматлікімі камерамі і хадамі, якія ідуць у глыбіню да 3 м* (Курскоў 1987: 163); *Геаграфічныя памеры яго [поля бою] 8×9 кіламетраў, але плошча, якая падыходзіла для бітвы, складала 4 кіламетры на фронту і 5 у глыбіню* (Тарасаў 1990: 101); рос. *Прямые и чрезвычайно длинные корни проникают в глубину до 20 метров, что и позволяет метельнику безбедно жить в пустыне* (Сокальский 2006); *Он доведет нас до кромки Барьерного рифа, где его отвесная стена уходит в глубину до трех тысяч метров* (Жемайтис 1977); *Сейчас пройдено 85 метров в глубину завала — ход идет по руслу паводкового ручья* (Серафимов 2025).

Подібне можна спостерігати і в прийменникових одиницях, де ініціальну позицію заступає первинний прийменник *на* → *на глибину до* кількох одиниць, біл. *на глыбіню* колькі адзінак / *на* *якой глыбіні* кількіх адзінак / *на* *якой глыбіні* / *на глыбіні*; рос. *на глубину до* нескольких единиц / *на какой глубине* нескольких единиц: *В добре підготовлений ґрунт з міжряддям 30 см на глибину до 1 см висівають тільки-но зібране насіння* (Гордієнко 2005: 97); біл. *Новыя платформы могуць бурыць свідравіны на глыбіню да 6000 метраў у 200 метрах вады* (Беларуская 2003: 217); рос. *Это были десятки пробуренных на глубину до сотни метров соляных колодцев и десятки изготовленных из огромных дубовых стволов рассолоподъемных труб, из которых сотнями и тысячами бадей поднимали на поверхность десятки тысяч литров рассола* (Бару 2015: 98). Стрижневим компонентом семантики таких похідних утворень є ‘просторова локалізація дії з кількісним уточненням’, а їх моделі в аналізованих мовах є варіативними та вимагають спеціального дослідження.

3. Розгляд прийменникових утворень із компонентом ‘глибина’ вимагає також охоплення тих одиниць, де він є стрижневим у формі ‘глибиною’, структуруючи лінарний ряд валентнозумовлених правобічних лексем

на зразок *глибиною від* (84 — ГРАК), *глибиною до* (368 — ГРАК), *глибиною більше ніж* (3 — ГРАК), *глибиною менше ніж* (4 — ГРАК), *глибиною понад* (94 — ГРАК), *глибиною близько* (180 — ГРАК), *глибиною не менше ніж на* (94 — ГРАК): біл. *глыбінёй ад* (4 — БНК), *глыбінёй ад... да* (2 — БНК), *глыбінёй амаль* (6 — БНК), *глыбінёй болей за* (1 — БНК), *глыбінёй болей чым* (0 — БНК), *глыбінёй болей чым на* (1 — БНК), *глыбінёй болей як* (2 — БНК), *глыбінёй болей як на* (3 — БНК), *глыбінёй больш за* (5 — БНК), *глыбінёй больш чым* (1 — БНК), *глыбінёй больш чым на* (0 — БНК), *глыбінёй больш як* (1 — БНК); рос. *глубиной от* (194 — НКРЯ), *глубиной от... до* (14 — НКРЯ), *глубиной больше* (214 — НКРЯ), *глубиной больше за* (11 — НКРЯ), *глубиной более чем* (9 — НКРЯ), *глубиной более чем на* (4 — НКРЯ), *глубиной более как* (1 — НКРЯ), *глубиной более как на* (5 — НКРЯ), *глубиной больше за* (17 — НКРЯ), *глубиной больше чем* (18 — НКРЯ), *глубиной больше чем на* (9 — НКРЯ), *глубиной больше как* (4 — НКРЯ). Такі й подібні аналітичні похідні в сучасних українській, білоруській та російській мовах все активніше використовуються для конкретизування тих чи тих просторових вимірів, встановлення відповідної кількості одиниць параметрів, які в межах відповідної ситуації постають актуалізованими різною мірою. Аналіз доступних на сьогодні реєстрів прийменників та їх аналогів свідчить, що їх кількість у досліджуваних мовах є відносно співмірною: в українській — 38, білоруській — 49, в російській — 52<sup>11</sup>. Розгляд такого зразка похідних прийменникових одиниць вимагає врахування прескрипцій, оскільки досить часто окремі з них є відхиленнями від усталених кодифікацій і належать до узусних дискурсивних практик. Студійовані прийменникові утворення своїм складом, особливостями структурування сигналізують про усталення у вживанні в різних жанрах науково-технічного стилю, звідки вони поступово збагачують дискурс сучасних медіа. Перспективним постає спостереження співвідносності і/чи неспіввідносності прийменникових одиниць із лексемою ‘глибина’ в різносистемних мовах, що дасть змогу встановити універсальність їх семантики в різних моделях, з одного боку, та національно-мовну специфіку, з другого.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Авраменко Олег, Авраменко Валентин. *Зорі в твоїх долонях. Жменя вічності*. Київ: Джерела, 2004.
- Акунин Борис. *Дорога в Китеж*. Москва: Ключевин Александр, 2021.
- Антоненко-Давидович Борис. *За ширмою*. Київ: Радянський письменник, 1963.
- Антоненко-Давидович Борис. *Твори*. В 2 т. Т. 1: Оповідання. Повісті. Літературний репортаж. Київ: Дніпро, 1991.
- Багрянний Іван. *Людина біжить над прірвою*. Київ: Український письменник, 1992.
- Бару Михаил Б. «Второй сон Любови Александровны». *Волга*. 11–12 (2015) <<https://magazines.gorky.media/volga/2015/11/vtoroj-son-lyubovi-aleksandrovny.html>> 15.02.2025.

<sup>11</sup> Істотним є те, що, за словником Ч. Ляхура, у польській мові їх не зафіксовано (Lachur 2019–2022)

- Беларуская энцыклапедыя. Т. 16. Мінск: «Беларуская энцыклапедыя», 2003. <[https://knihi.com/none/Bielaruskaja\\_encyklapiedyja\\_djvu.zip.html#Bielaruskaja\\_encyklapiedyja.16.djvu](https://knihi.com/none/Bielaruskaja_encyklapiedyja_djvu.zip.html#Bielaruskaja_encyklapiedyja.16.djvu)> 15.02.2025.
- Беларускі N-корпус. <<https://bnkorus.info/>> 10.02.2025.
- Бердник Олесь. *Марсіанські «зайці»*. Київ: Держвидав дитячої літератури, 1962.
- Білий Дмитро. *Басаврюк ХХ*. Київ: Наш формат, 2014.
- Білкун Микола. «Срібляста рибка для тестя». *Знання та праця* 9 (1978): 22–28.
- Бойко Леонід. «Передмова». Бузько Д. *Чайка*. Київ: Дніпро, 1991: 3–41.
- Булгаков Михаил. *Мастер и Маргарита*. Москва: Высшая школа, 1989.
- Вакулук Павло. *Оповіді про дерева*. Київ: Урожай, 1991. <[https://chtyvo.org.ua/authors/Vakuliuk\\_Pavlo\\_Havrylovych/Opovidy\\_pro\\_dereva/](https://chtyvo.org.ua/authors/Vakuliuk_Pavlo_Havrylovych/Opovidy_pro_dereva/)> 10.03.2025.
- Винниченко Володимир. *Сонячна машина*. Київ: Студія «Негоціант», 2000. <<https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=419>> 10.03.2025.
- Винничук Юрій. *Ласкаво просимо в Щурогорад*. Львів, 1992. <<https://chtyvo.org.ua/authors/Vynnychuk/>> 10.02.2025.
- Волос Андрей. *Недвижимость*. Москва: Вагриус, 2001.
- Владко Вадим. *Аргонавти Всесвіту*. Київ: Веселка. 1975.
- Генеральний регіонально анотований корпус української мови — ГРАК (<<https://uacorus.org/>> 15.02.2025.
- Гордієнко М. І., Гузь М. М., Дебринюк Ю. М., Маурер В. М. *Лісові культури*. Львів: Камула, 2005. <[https://shron1.chtyvo.org.ua/Hordienko\\_Mykhailo\\_Ivanovych/Lisovi\\_kultury.pdf](https://shron1.chtyvo.org.ua/Hordienko_Mykhailo_Ivanovych/Lisovi_kultury.pdf)> 15.02.2025.
- Дашвар Люко. *Рай. центр*. <<https://readli.net/chitat-online/?b=216026&pg=1>> 10.03.2025.
- Доломан Євген. *Вибрані твори*. Київ: Довіра, 1989.
- Ефремов Иван А. *Атолл Факаофо (fb2)*. <<http://flibusta.site/b/135873/read>> 10.03.2025.
- Жемайтис С. *Большая лагуна*. Москва: Детская литература, 1977.
- Йонеско Ежен. *Голомоза співачка*: [переклад з франц. В. Діброва]. <<https://www.ukrlib.com.ua/world/author.php?id=96>> 10.02.2025.
- Корній, Дара. *Щоденник Мавки*. Харків: Видавництво «Клуб сімейного дозвілля», 2024.
- Курскоў Аляксандар. *Таямніцы беларускага леса*. Мінск: Народная асвета, 1987. <<https://knihi-online.com/tajamnicy-bielaruskaha-lesu-kurskou.html?page=19>> 15.02.2025.
- Ленік Олег. [перекл. тв.: Івашкевич Я. Білек]. <[https://shron1.chtyvo.org.ua/Iwaszkiewicz\\_Jaroslav/Bilek.pdf?PHPSESSID=1e930nu050fqlhdetu8nl910e7](https://shron1.chtyvo.org.ua/Iwaszkiewicz_Jaroslav/Bilek.pdf?PHPSESSID=1e930nu050fqlhdetu8nl910e7)> 10.02.2025.
- Наука і суспільство: журнал* 5/6 (2017). <<https://znannya.org.ua/index.php/povni-versiji-zhurnal/2652-nauka-i-suspilstvo-05-06-2017-r>> 10.02.2025.
- Новы Час: газета*. <<https://novychas.online>> 15.02.2025.
- Национальный корпус русского языка. <<https://ruscorpora.ru>> 10.02.2025.
- Опільський Юрій. *Твори*. В 4 т. Львів: Каменярь, 1994. Т. 1: [упоряд. і вступ. ст. М. Ільницького].
- Перець: [журнал]* 6 (1955). <[https://www.perets.org.ua/%D0%96%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB\\_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%86%D1%8C/](https://www.perets.org.ua/%D0%96%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%BB_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%86%D1%8C/)> 15.02.2025.
- Польські уряд ухвалив створення буферної зони на межі з Біларуссю. BelSat. 2024.11.06. <<https://belsat.eu/81209670/polski-urad-uhvaliu-stvarenne-bufernaj-zony-na-myazhy-z-belarusyyu>> 15.02.2025.
- Пракоф'єў, Аляксандар А. *Прызнанне ў любові : вершы* : [пераклад з рускай мовы; прадмова П. Панчанкі]. Мінск: Навука і тэхніка, 1988.
- Роднае слова: часопіс*. 12 (2020). <<https://rod-slova.by/arhi-numaro-2020>> 15.02.2025.
- Рутківський Володимир. *Джури козака Швайки*. Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2007. <<https://osvita.ua/school/literature/r/74142/list-23.html>> 15.02.2025.
- Сельская жизнь: газета*. <<https://sgazeta.ru>> 20.03.2025.
- Серфимов К. *Экспедиция во Мрак (Повесть о спелеологии и спелеологах) (1978–1996)*. <<https://soumgan.com/works/descriptions/expedition-mrak.htm>> 15.02.2025.
- Скрыган Ян. *Падарожжа ў Сібір*. <[https://knihi.com/Jan\\_Skryhan/Padarozza\\_u\\_Sibir.html](https://knihi.com/Jan_Skryhan/Padarozza_u_Sibir.html)> 15.02.2025.

- Сокольский И. «Что есть что в мире библейских растений». *Наука и жизнь* 5 (2006): 178–187.
- Талан Світлана. *Чи не вовкулаки*. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013.
- Тарасаў Кастусь. *Памяць пра легенды*. Мінск: Полымя, 1990. <<https://knihi-online.com/ratias-pra-liehiendy-kastus-tarasau.html?page=75>> 15.02.2025.
- Тарасюк Галина. *Цінь-Хуань-Гонь, або Великий Парламент*. Біла Церква: Буква, 2008.
- Токарева В. *Кошка на дороге*. Москва: ЭКСМО, 1997. <<http://surl.li/gwvdxh>> 15.02.2025.
- Ударно-хвильова терапія: новий метод подолання болю та «чоловічих проблем»*. Zachid.net. 2017.24.07. <<https://zaxid.net/news/>> 15.02.2025.
- Україна молода* : [газета]. 2011–2019. <<https://umoloda.kyiv.ua/>> 15.02.2025.
- Український національний лінгвістичний корпус* (Український мовно-інформаційний фонд НАН України) <[https://svc.ulif.org.ua/UNLC/virt\\_unlc\\_4.5/](https://svc.ulif.org.ua/UNLC/virt_unlc_4.5/)> 15.02.2025.
- Фокус*: [журнал]. 4 (2023). <<http://surl.li/jegpkv>> 15.02.2025.
- Франко Іван Я. *Зібрання творів у 50-и томах*. Т. 2. Київ: Наукова думка, 1976.
- Харчук Борис. *Твори*. В 4 т. Т. 1. Київ: Дніпро, 1991.
- Шевчук Василь. *Син волі*. Київ: Центр навчальної літератури, 2019.
- Шкляр Василь. *Ностальгія*. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2014.
- COSMAS corpora <<https://cosmas2.ids-mannheim.de/cosmas2-web/>> 15.02.2025.
- Word Reference.com Language Forums <<http://surl.li/oeqpj>> 15.02.2025.

## ЛІТЕРАТУРА

- Активный словарь современного русского языка*. Первый выпуск / Валентина Ю. Апресян, Юрий Д. Апресян, Елизавета Э. Бабаева, Ольга Ю. Богуславская, Ирина В. Галактионова, Марина Я. Гловинская, Борис Л. Иомдин, Татьяна В. Крылова, Ирина Б. Левонтина, Алексей А. Лопухина, Анна В. Птенцова, Андрей В. Санников, Елена В. Урысон; Отв. ред. Юрий Д. Апресян. Москва: Языки славянской культуры, 2014. Т. 2. <[http://www.lrc-press.ru/pics/previews/ru/\(615\)blok%20Apresyan-2.pdf](http://www.lrc-press.ru/pics/previews/ru/(615)blok%20Apresyan-2.pdf)> 15.02.2025.
- Вихованець Іван. *Прийменникова система української мови*. Київ: Наукова думка, 1984.
- Всеволодова Майя. В. «Предлог как грамматическая категория: проблемы дефиниции, типология, морфологические и синтаксические характеристики». Конюшкевич Мария (отв.) *Вопросы функциональной грамматики*. Гродно: Издательство Гродненского университета 4 (2002): 14–25.
- Всеволодова Майя. «Система морфосинтаксических типов русских предлогов. Статья 1. Фрагмент системы — немотивированные (первообразные) предлоги». *Вестник Московского университета. Серия 9. Филология* 5 (2012a): 30–78.
- Всеволодова Майя. «Система морфосинтаксических типов русских предлогов. Статья 2: Фрагмент системы — мотивированные (вторичные) предлоги». *Вестник Московского университета. Серия 9. Филология* 6 (2012b): 9–51.
- Всеволодова Майя, Виноградова Екатерина, Чаплыгина Татьяна. *Русские предлоги и средства предложного типа. Материалы к функционально-грамматическому описанию реального употребления*. Кн. 2: *Регистр русских предложных единиц: А–В (объективная грамматика)*. Москва: УРСС, 2018.
- Даль Владимир И. *Толковый словарь живого великорусского языка*. В 4 т. Москва: Русский язык, 1989.
- Ефремова Татьяна Ф. *Словарь русского языка*. Москва: Русский язык, 1996. 637 с. <<https://lexicography.online/explanatory/efremova/>> 10.02.2025.
- Загнітко Анатолій, Данилюк Ілля, Ситар Ганна, Щукіна Інна. *Словник українських прийменників*. Донецьк: ТОВ ВКФ „БАО”, 2007. 416 с.
- Загнітко Анатолій. «Прийменниково-просторова семантика в сучасних інтерпретаціях: граматичний і лексикографічний виміри». *Збірник Майїще срісїйке за слависїйку* 100 (2021): 169–187.

- Канюшкевич Марья. *Беларускія прыназоўнікі і іх аналагі. Граматыка рэальнага ўжывання. Матэрыялы да слоўніка*: [У 3 ч.]. Гродна: Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт Ім'я Янкі Купалі), 2008–2010.
- Канюшкевич Мария. И. «Наше знание и незнание о предлоге». *Русский язык и литература* 11 (2003): 75–83.
- Канюшкевич Мария. «Релятивный потенциал имени». *Лінгвістичні студії* 16 (2008): 60–66.
- Курилович Ежи. *Очерки по лингвистике*. Биробиджан: Тривиум, 2000.
- Кучеренко Ілля. *Теоретичні питання граматики української мови: морфологія*. Вид. 2-ге, уточ. й доповн. Вінниця: Поділля-2000, 2003.
- Мещанинов Иван И. *Члены предложения и части речи*. Ленинград: Наука, 1978.
- Ожегов Сергей И., Шведова Наталия Ю. *Толковый словарь русского языка*. <<https://cyberlan.com.ua/wp-content/uploads/2015/07/Tolkovij-slovarj-russkogo-yazika.pdf>> 15.02.2025.
- Павловский Иван Я. *Немецко-русский словарь*. Издание 3, исправленное и значительно дополненное. Рига: Издание Н. Киммеля, 1888.
- Пипер Предраг. «О простору у српској језичкој слици света». *Slavistična revija* 62/3 (2014): 275–294.
- Потебня Александр А. *Из записок по русской грамматике*. В 4 т. Москва: Просвещение, 1985. Т. 4, вып. 1: Существительное. Прилагательное. Числительное. Местоимение. Член. Союз. Предлог.
- Русанівський Віталій М. «Поняття семантичного і стилістичного інваріанта». *Мовознавство* 3 (1981): 9–20.
- Русско-французский словарь, в котором русские слова расположены по происхождению, или, Этимологический лексикон русского языка*. Т. 2: П–В [сост. Филиппом Рейфомъ]. Санкт-Петербургъ 1836. (Harvard Colleece Library). <[https://books.google.com.ua/book?id=nxMtAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs\\_ge\\_summary\\_r&cad=0#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.ua/book?id=nxMtAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false)> 10.03.2025.
- Словник української мови*: В 11 т. Київ: Наукова думка, 1970–1980. <<https://sum.in.ua/s/poruch>> 10.03.2025.
- Словник української мови*: В 20 т. Т. 1–15. Київ: Наукова думка; Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2012–2024.
- Слоўнік беларускай мовы* <<https://slounik.org/search?dict=sbm&search=%D0%B4%D0%BB%D1%8F>> 10.03.2025.
- Степаненко Микола. «Семантична диференціація просторових прийменників». *Мовознавство* 3 (2015): 63–73.
- Степанов Юрий С. «Проблема классификации падежей». *Вопросы языкознания* 6 (1968): 36–48. <<https://i.twirpx.link/file/2051518/>> 20.02.2025.
- Тлумачальны слоўнік беларускай мовы (вялікі)*. <<https://slounik.org/tsbm/l31>> <<https://verbum.by/?q=%D0%B3%D0%BB%D1%8B%D0%B1%D1%96%D0%BD%D1%8F>> 15.02.2025.
- Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы*: больш за 65000 слоў. У 2 т. / уклад.: Іван Л. Капылюў [і інш.]; пад рэд. Івана Л. Капылова. Мінск: Беларусь, 2022. Т. 1. А–Н. Т. 2. Н–Я.
- Шуба Павел. *Тлумачальны слоўнік беларускіх прыназоўнікаў*. Менск: Народная асвета, 1993. <<https://slounik.org/prynaz/>> 15.02.2025.
- Щерба Лев В. «О частях речи в русском языке». Языковая система и речевая деятельность: [под ред. Л. Р. Зиндера, М. И. Матусевича]. Москва: Наука, 1974: 77–100.
- Anders Åslund. «Am Abgrund», *Die ukrainische Wirtschaft in der Finanzkrise Osteuropens* 2–4 (2010): 195–215.
- Briskina Elena. *Topikalisierung von attributiven Präpositionalphrasen im Deutschen: eine korpusgestützte Analyse von Gebrauchstendenzen in der modernen Standardsprache*: [Dissertation]. Berlin: Humboldt-Universität zu Berlin, 2011. <<http://edoc.hu-berlin.de/dissertationen/briskina-elena-2010-02-12/PDF/briskina.pdf>> 15.02.2025.
- Dinsel Sabina. *Präpositionen*. Ismaning: Hueber, 2006.
- Jakendoff Rei, Landau Idan. «Spatial Language and Spatial Cognition». *Bridges between Psychology and Linguistics. A Swarthmore Festschrift for Lila Gleitman* / ed. by D. Napoli.

- New Jersey: Hellsdole, 1991: 145–169. <<https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9780203772386/bridges-psychology-linguistics-donna-jo-napoli-judy-anne-kegl-judy-kegl>> 15.02.2025.
- Klikovac Duška. *Semantika predloga: studia iz kognitivne lingvistike*. Drugo izd. Beograd: Filološki fakultet, 2006.
- Lachur Czesław. *Polskie przyimki wtórne i jednostki o funkcji przyimkowej w użyciu realnym : [materiały do słownika (w zestawieniu z językiem rosyjskim)]*. T. 1: a conto — oprócz; T. 2: pamięci — kleszczach; T. 3: w klemacie — zwyczajem; T. 4: nfr zwane przyimki parametryne. Suplement do tomów. Opole, Kępa: Wydawnictwo NOWIK Sp.j., 2019–2022.
- Schweizer Herbert. «Sprache und Raum». *Psychologische und linguistische Aspekte der Aneignung und Verarbeitung von Räumlichkeit*. Stuttgart: Metzler, 1985: 18–43.
- Talmy Leonard. «How Language Structures Space». *Spatial Orientation. Theory, Research and Application*. New-York — London: Plenum Press, 1983: 225–281.
- Viehweger Dieter, and Kollektiv. *Probleme der semantischen Analyse*. Berlin (=Studia Grammatika XV), 1977.
- Wörterbuch der Präpositionen <<https://surl.li/ajcmph>> 15.02.2025.

## REFERENCES

- Aktivnyj slovar' sovremennogo russkogo yazyka*. Pervyj vypusk / Valentina Yu. Apresyan, Yurij D. Apresyan, Elizaveta E. Babaeva, Ol'ga Yu. Boguslavskaya, Irina V. Galaktionova, Marina Ya. Glovinskaya, Boris L. Iomdin, Tat'yana V. Krylova, Irina B. Levontina, Aleksej A. Lopuhina, Anna V. Ptencova, Andrej V. Sannikov, Elena V. Uryson; Otv. red. Yurij D. Apresyan. Moskva: Yazyki slavyanskoj kul'tury, 2014. T. 2. <[http://www.lrc-press.ru/pics/previews/ru/\(615\)blok%20Apresyan-2.pdf](http://www.lrc-press.ru/pics/previews/ru/(615)blok%20Apresyan-2.pdf)> 15.02.2025.
- Anders Åslund. «Am Abgrund». *Die ukrainische Wirtschaft in der Finanzkrise Osteuropen 2–4* (2010): 195–215.
- Briskina Elena. *Topikalisierung von attributiven Präpositionalphrasen im Deutschen: eine korpusgestützte Analyse von Gebrauchstendenzen in der modernen Standardsprache*: [Dissertation]. Berlin: Humboldt-Universität zu Berlin, 2011. <<http://edoc.hu-berlin.de/dissertationen/briskina-elena-2010-02-12/PDF/briskina.pdf>> 15.02.2025.
- Dal' Vladimir I. *Tolkovyj slovar' zhivogo velikorusskogo yazyka*. V 4 t. Moskva: Russkij yazyk, 1989.
- Dinsel Sabina. *Präpositionen. Ismaning*: Hueber, 2006.
- Efremova Tat'yana F. *Slovar' russkogo yazyka*. Moskva: Russkij yazyk, 1996. 637 s. <<https://lexicography.online/explanatory/efremova/>> 10.02.2025.
- Jakendoff Rei, Landau Idan. «Spatial Language and Spatial Cognition». *Bridges between Psychology and Linguistics. A Swarthmore Festschrift for Lila Gleitman*/ed. by D. Napoli. New Jersey: Hellsdole, 1991: 145–169. <<https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9780203772386/bridges-psychology-linguistics-donna-jo-napoli-judy-anne-kegl-judy-kegl>> 15.02.2025.
- Kanyushkevich Maryya. *Belaruskiya prynazoŭniki i ih analagi. Gramatyka real'naga ŷhyvannya. Materyjaly da sloŭnika*: [U 3 ch.]. Grodna: Grodzenski dzyaržaŭny universitet Im'ya Yanki Kupali, 2008–2010.
- Klikovac Duška. *Semantika predloga: studia iz kognitivne lingvistike*. Drugo izd. Beograd: Filološki fakultet, 2006.
- Konyushkevich Mariya. I. «Nashe znanie i neznanie o predloge». *Russkij yazyk i literatura* 11 (2003): 75–83.
- Konyushkevich Mariya. «Relyativnyj potencial imeni». *Lingvistichni studii* 16 (2008): 60–66.
- Kurilovich Ezhi. *Ocherki po lingvistike*. Birobidzhan: Trivium, 2000.
- Kucherenko Ilyia. *Teoretichni pitannya gramatyki ukrains'koj movi: morfologiya*. Vid. 2-ge, utoch. j dopovn. Vinnicya: Podillya-2000, 2003.
- Lachur Czesław. *Polskie przyimki wtórne i jednostki o funkcji przyimkowej w użyciu realnym : [materiały do słownika (w zestawieniu z językiem rosyjskim)]*. T. 1: a conto — oprócz; T. 2:

- pamięci — kleszczach; T. 3: w klemacie — zwyczajem; T. 4: nfr zwane przyimki parametryne. Suplement do tomów. Opole, Kępa: Wydawnictwo NOWIK Sp.j., 2019–2022.
- Meshchaninov Ivan I. *Chleny predlozheniya i chasti rechi*. Leningrad: Nauka, 1978.
- Ozhegov Sergej I., Shvedova Nataliya Yu. *Tolkovyy slovar' russkogo yazyka*. <<https://cyberlan.com.ua/wp-content/uploads/2015/07/Tolkovij-slovarj-russkogo-yazyka.pdf>> 15.02.2025
- Pavlovskij Ivan Ya. *Nemecko-russkij slovar'*. Izdanie 3, ispravlennoe i znachitel'no dopolnennoe. Riga: Izdanie N. Kimmelya, 1888.
- Piper Predrag. «O prostoru u srpskoj jezickoj slici sveta». *Slavistična revija* 62/3 (2014): 275–294.
- Potebnya Aleksandr A. *Iz zapisok po russkoj grammatike*. V 4 t. Moskva: Prosveshchenie, 1985. T. 4, vyp. 1: Sushchestvitel'noe. Prilagatel'noe. CHislitel'noe. Mestoimenie. CHlen. Soyuz. Predlog.
- Rusanivs'kij Vitalij M. «Ponyattya semantichnogo i stilistichnogo invarianta». *Movoznavstvo* 3 (1981): 9–20.
- Russko-francuzskij slovar', v kotorom russkiya slova raspolzozheny po proiskhozhdeniyu, ili, Etimologicheskij leksikon russkago yazyka*. T. 2: P-V [sost. Filippom Rejfom]. Sankt-Peterburg: 1836. (Harvard Collee Library). <[https://books.google.com.ua/books?id=nxMtAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs\\_ge\\_summary\\_r&cad=0#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.ua/books?id=nxMtAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false)> 10.03.2025.
- Shcherba Lev V. «O chastyah rechi v russkom yazyke». *Yazykovaya sistema i rechevaya deyatel'nost'* (pod red. L. R. Zindera, M. I. Matusевичa). Moskva: Nauka, 1974: 77–100.
- Schweizer Herbert. «Sprache und Raum». *Psychologische und linguistische Aspekte der Aneignung und Verarbeitung von Räumlichkeit*. Stuttgart: Metzler, 1985: 18–43.
- Shuba Pavel. *Thumachal'ny slojnik belaruskich prynazoŭnykaŭ*. Minsk: Narodnaya asveta, 1993. <<https://slounik.org/prynaz/>> 15.02.2025.
- Slovník ukraïns'koï movy*. V 11 t. Kiïv: Naukova dumka, 1970–1980. <<https://sum.in.ua/s/oruch>> 10.03.2025.
- Slovník ukraïns'koï movy*. V 20 t. T. 1–15. Kiïv: Naukova dumka; Ukraïns'kij movno-informacijnij fond NAN Ukraïni, 2012–2024.
- Slojnyk belaruskaj movy* <<https://slounik.org/search?dict=sbm&search=%D0%B4%D0%BB%D1%8F>> 10.03.2025.
- Stepanenko Mikola. «Semantichna diferenciaciya prostorovih prijmennikov». *Movoznavstvo* 3 (2015): 63–73.
- Stepanov Yurij S. «Problema klassifikacii padezhej». *Voprosy yazykoznaniya* 6 (1968): 36–48. <<https://i.twirpx.link/file/2051518/>> 20.02.2025.
- Talmy Leonard. «How Language Structures Space». *Spatial Orientation. Theory, Research and Application*. New-York — London: Plenum Press, 1983: 225–281.
- Thumachal'ny slojnik belaruskaj movy (vyaliki)*. <<https://slounik.org/tsbm/l31>> <<https://verbum.by/?q=%D0%B3%D0%BB%D1%8B%D0%B1%D1%96%D0%BD%D1%8F>> 15.02.2025.
- Thumachal'ny slojnik belaruskaj litaraturnaj movy: bol'sh za 65000 sloj*. U 2 t. / uklad.: Ivan L. Kapyloŭ [i insh.]; pad red. Ivana L. Kapylova. Minsk: Belarus', 2022. T. 1. A–N. T. 2. N–YA.
- Viehweger Dieter, und Kollektiv. *Probleme der semantischen Analyse*. Berlin (= *Studia Grammatika* XV), 1977.
- Vihovaneč' Ivan. *Prijmennikova sistema ukraïns'koï movy*. Kiïv: Naukova dumka, 1984.
- Vsevolodova Majja. V. «Predlog kak grammaticheskaya kategoriya: problemy definicii, tipologiya, morfologicheskie i sintaksicheskie harakteristiki». Konyushkevich Mariya (otv.) *Voprosy funkcional'noj grammatiki* 4 (2002): 14–25.
- Vsevolodova Majja. «Sistema morfosintaksicheskikh tipov russkich predlogov. Stat'ya 1. Fragment sistemy — nemotivirovannye (pervoobraznye) predlogi». *Vestnik Moskovskogo universiteta*. Seriya 9. Filologiya 5 (2012a): 30–78.
- Vsevolodova Majja. «Sistema morfosintaksicheskikh tipov russkich predlogov. Stat'ya 2: Fragment sistemy — motivirovannye (vtorichnye) predlogi». *Vestnik Moskovskogo universiteta*. Seriya 9. Filologiya 6 (2012b): 9–51.
- Vsevolodova Majja, Vinogradova Ekaterina, Chaplygina Tat'yana. *Russkie predlogi i sredstva predlozhnogo tipa. Materialy k funkcional'no-grammaticheskomu opisaniiyu real'nogo*

- upotrebleniya*. Kn. 2: Reestr russkih predlozhnyh edinic: A–V (ob»ektivnaya grammatika). Moskva: URSS, 2018.
- Wörterbuch der Präpositionen <<https://surl.li/ajcmph>> 15.02.2025.
- Zagnitko Anatolij, Danilyuk Illya, Sitar Ganna, Shchukina Inna. *Slovník ukraíns'kih prijmennikiv*. Donec'k: TOV VKF „BAO“, 2007. 416 s.
- Zagnitko Anatolij. “Prijmennikovo-prostorova semantika v suchasnih interpretacijah: gramatichnij i leksikografichnij vimiri”. *Zbornik Matice srpske za slavistiku* 100 (2021): 169–187.

Анатолиј Захнитко

#### ПРЕДЛОШКЕ КОНСТРУКЦИЈЕ СА КОМПОНЕНТОМ „ДУБИНА“: СТАТИЧНОСТ И ДИНАМИЧНОСТ У ЈЕЗИЦИМА ЈЕДНОГ СИСТЕМА

Аутор истражује предлошке конструкције са компонентом „дубина“ с ослонцем на значење лексема дубина у савременом граматичком систему језика из исте групе и одређује функционалне законе — хоризонталне, вертикалне и инвертно оријентисане — настанка предлошких изведеница у којима лексема дубина у различитој мери губи функције именице.

У раду се анализирају предлошке конструкције са компонентом „дубина“ у савременом украјинском, белоруском, руском и пољском језику на грађи корпуса из речника предлога и предлошких конструкција на сва четири језика. Сprovedена анализа је омогућила да се установи шта је заједничко, а шта различито у концептуализацији предлога-директива одређених према финишу, реципијенту или оријентиру, као и предлога-димензива типа локатива, карактеризатора, квалификатора, градуелних димензива и сл., као и специфичности синтезе различитих сема у оквиру одређених предлошких деривата.

*Кључне речи:* језици једног система, предлошке конструкције, директив-финиш, директив-реципијенс, директив-оријентир, димензив-локатив, димензив-карактеризатор, димензив-квалификатор, димензив-градуелног типа.